Brief Report: The International Relief Operation of the Islamic Republic of Iran Army in 2023 Earthquake in Türkiye from International Law point of view

Abstract

Introduction: Humanitarian aid to victims of natural disasters is one of the major concerns of the international community. Given the responsibility of governments to support victims of natural disasters, relief efforts by other countries are subject to the request and permission of the affected country, based on the fundamental principles of international law, namely the principles of sovereignty and non-intervention and cooperation.

Report: The 2023 earthquake in Turkey, one of the most catastrophic natural disasters of this century, caused extensive damage, leaving more than fifty thousand dead and more than one hundred thousand injured. At the request of Turkey and with the approval of the General Staff of the Armed Forces, the Ground Forces of the I.R.I Army, With the main role of the Health and Treatment Department, deployed a mobile hospital in the earthquake-stricken areas with full equipment and manpower to provide medical and relief services for 15 days. This article examines this operation from the perspective of international law. This operation was carried out in compliance with the fundamental principles of international law set forth in the UN Charter, namely the principle of non-intervention and the sovereignty, and at the official request of Turkey in line with Islamic, regional and international cooperation. The medical measures were carried out in full coordination with the Turkish Official organizations, in accordance with the laws of this country, while respecting the human dignity and fundamental human rights of all affected patients, including Turkish citizens and Syrian refugees who were present in the earthquake-stricken areas.

Keywords: Relief, Türkiye Earthquake, International Law

Authors:

Habib Sadr (MD, PhD)[1, 2]

Affiliations

1. MD. Psychiatrist, Surgery and Trauma Research Center, Aja University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
2. PhD Candidate in International Relations, Department of International relations, Islamic Azad University, North Tehran branch, Tehran, Iran
Email: sadr.nhr@hotmail.com

گزارش کوتاه: عملیات امدادرسانی بین المللی ارتش جمهوری اسلامی ایران در زلزله ترکیه در سال ۱۴۰۱ از منظر حقوق بین الملل

چکیده

حبیب صدر [۱و۲]

مقدمه: کمک های بشردوستانه به آسیب دیدگان حوادث طبیعی از دغدغه های مهم جامعه بین المللی است. با توجه به مسئولیت دولت ها در حمایت از آسیب دیدگان بلایای طبیعی، انجام اقدامات امدادرسانی توسط سایر کشورها بنا بر اصول اساسی حقوق بین الملل یعنی اصل حاکمیت و اصل عدم مداخله و همکاری، منوط به درخواست و اجازه کشور آسیب دیده می باشد.

گزارش: زلزله سال ۱۴۰۱ ترکیه از بلایای طبیعی فاجعه آمیز قرن حاضر با خسارات مادی فراوان، بیش از پنجاه هزار کشته و بیش از صد هزار مجروح بر جای گذاشت. با درخواست کشور ترکیه و تصویب ستاد کل نیروهای مسلح، نیروی زمینی ارتش ج.ا.ا. با محوریت اداره بهداشت و درمان، با اعزام و استقرار یک بیمارستان سیار در مناطق زلزله زده با تجهیزات و نیروی انسانی کامل به مدت ۱۵ روز به ارائه خدمات درمانی و امدادی پرداخت. این مقاله عملیات امدادرسانی مذکور را از منظر حقوق بین الملل بررسی نموده است.

بحث: این عملیات، با رعایت اصول بنیادین حقوق بین الملل مطرح در منشور سازمان ملل یعنی اصل عدم مداخله و حق حاکمیت کشور ترکیه و با درخواست رسمی کشور ترکیه در راستای همکاری های اسلامی، منطقه ای و بین المللی انجام گردید و اقدامات درمانی با هماهنگی کامل با سازمان حوادث غیرمترقبه و وزارت بهداشت کشور ترکیه و منطبق بر قوانین این کشور با رعایت کرامت انسانی و حقوق اساسی بشری تمامی بیماران آسیب دیده از جمله شهروندان کشور ترکیه و نیز پناهندگان سوری که در مناطق زلزله زده حضور داشتند انجام گردید.

کلمات کلیدی: امدادرسانی، زلزله ترکیه، حقوق بین الملل

وابستگی سازمانی نویسندگان

۱. روانپزشک، مرکز تحقیقات تروما و جراحی، دانشگاه علوم پزشکی آجا، تهران، ایران.

۲. دانشجوی دکترای روابط بین الملل، گروه روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

پست الکترونیک: sadr.nhr@hotmail.com

مقدمه:

یکی از مسائلی که بشر از ابتدای خلقت با آن درگیر بوده است وقوع بلایای طبیعی است. امروزه در انواع فجایع انسانی مانند مخاصمات مسلحانه بین المللی و داخلی و حوادث طبیعی یا صنعتی ارائه کمکهای بشر دوستانه برای پاسخ به نیازهای گسترده انسانی رایج است(۱). با وجود این ارائه چنین کمک هایی در حوادث طبیعی به آسانی ارائه کمک های بشر دوستانه در شرایط جنگی نیست. این مسئله از این دیدگاه ناشی می‌شود که اصولاً رویکرد حقوق بشری به موضوع نباید مغایر با اصول حاکمیت و عدم مداخله باشد(۲).

یکی از بلایای طبیعی مهم و ویرانگر در سال های اخیر، وقوع زلزله مرگبار در کشور ترکیه در بهمن ماه ۱۴۰۱ بود. در ۱۷ بهمن ماه سال ۱۴۰۱ مصادف با ۶ فوریه ۲۰۲۳ میلادی زمین لرزه بزرگی به شدت ۷.۸ ریشتر در ساعت ۰۴:۱۷ دقیقه بامداد مناطق وسیعی در جنوب ترکیه و شمال سوریه را لرزاند که در جریان آن تلفات و خسارت‌های زیادی وارد شد و در ساعت ۱۳:۵۴ عصر همان روز پس زلزله ای به بزرگی ۷.۵ ریشتر رخ داد. این زلزله در ۲۰ کیلومتری شهر قهرمان مرعش، ترکیه روی داد(۳).

پس از زلزله «سلیمان سویلو» – وزیر کشور ترکیه – از کشورهای مختلف جهان و نهادهای بین‌المللی درخواست کمک کرد. رجب طیب اردوغان – رئیس‌جمهور ترکیه – نیز در اولین واکنش به زلزله گفت: هنوز نمی‌توان برآورد واضحی از حجم خسارات مادی و انسانی زمین‌لرزه ارایه کرد. همه یگان‌ها و مؤسسات و نهادها تحت فرماندهی اداره حوادث و فوریت‌ها به حال آماده‌باش کامل سطح چهار درآمده‌اند که این حالت، شامل درخواست برای ارسال کمک‌های بین‌المللی نیز می‌شود(۴).

پس از درخواست رسمی وزارت دفاع کشور ترکیه از نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران جهت کمک، پس از ابلاغ ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به ارتش جمهوری اسلامی ایران، بلافاصله یک بیمارستان صحرایی۵۰ تختخوابه توسط نیروی زمینی ارتش با محوریت اداره بهداشت، امداد و درمان نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران به مناطق زلزله زده ترکیه اعزام گردید و در شهر آدی یامان در جنوب ترکیه مستقر گردید و پس از ۱۵ روز ارائه خدمات درمانی به زلزله زدگان پس از هماهنگی های لازم با وزارت بهداشت کشور ترکیه و سازمان حوادث غیرمترقبه ترکیه به کشور بازگشت. این بیمارستان یک بیمارستان صحرایی تخصصی۵۰ تختخوابی خودکافی متشکل از بخش های بستری، آی سی یو، اتاق عمل، داروخانه، آزمایشگاه، رادیولوژی، سی اس آر و بخش های پشتیبانی و ارتباطات بود و کارکنان متخصص اعم از پزشکان متخصص، پرستاران، کارکنان اتاق عمل و کارکنان رادیولوژی و آزمایشگاه و کارکنان پشتیبانی به تعداد۸۰ نفر در آن حضور داشتند که همگی از کارکنان پایور نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران بودند.

بلایای طبیعی همزاد تاریخ زندگی اجتماعی بشر و طبیعیت به شمار می روند. تاکنون از ابعاد و زوایای مختلف این بحران ها مورد پژوهش قرار گرفته است در خصوص بلایای طبیعی و اقدامات کشورها از منظر حقوق بین‌الملل هم پژوهش‌هایی صورت گرفته است و قوانین عام در این خصوص نیز وجود دارد. اقدامات لازم در خصوص مدیریت بحران در بلایای طبیعی از وظایف هر کشور در داخل خود می باشد اما می توان گفت در مواردی که مدیریت آنها از توان یک کشور به تنهایی خارج است بایستی همه‌ی کشورها در حد توان کشور گرفتار بحران را کمک کنند(۵).

یکی از مسائلی که بشر از ابتدای خلقت با آن درگیر بوده است وقوع بلایای طبیعی است. امروزه در انواع فجایع انسانی مانند مخاصمات مسلحانه بین المللی و داخلی و حوادث طبیعی یا صنعتی ارائه کمکهای بشر دوستانه برای پاسخ به نیازهای گسترده انسانی رایج است(۱) با وجود این ارائه چنین کمک هایی در حوادث طبیعی به آسانی ارائه کمک های بشر دوستانه در شرایط جنگی نیست. این مسئله از این دیدگاه ناشی می شود که اصولاً رویکرد حقوق بشری به موضوع نباید مغایر با اصول حاکمیت و عدم مداخله باشد(۲). حاکمیت را می توان به معنای استقلال صلاحیت و برابری قانونی دولت با دولتهای دیگر(۶) و همچنین به حق دولت به اداره امور خود بدون مداخله دولت های خارجی تعبیر کرد(۷). این اصل در بند ۱ ماده ۲ منشور ملل متحد و همچنین در اعلامیه اصول حقوق بین الملل در مورد روابط دوستانه و همکاری میان دولت ها مطابق با منشور سازمان ملل متحد قطعنامه مجمع عمومی ۲۶۲۵ (XXV) در (سال ۱۹۷۰) مورد تأکید قرار گرفته است(۸).

دیوان بین المللی دادگستری هم در قضیه کانال کورفو در سال ۱۹۴۹ تأکید داشته است که احترام به اصل حاکمیت دولتها بنیان اساسی روابط بین المللی است و متعاقباً، دیوان به روشنی اعلام کرد که اصل حاکمیت بخشی از حقوق بین الملل عرفی است(۸). اصل عدم مداخله نیز در معنی ممنوعیت دخالت در اموری که ذاتاً از امور داخلی دولتها به شمار می رود به واقع کمک می کند که اطمینان حاصل شود که تساوی حاکمیت دولتها رعایت خواهد شد (۸).در زمینه بروز حوادث طبیعی، اصل عدم مداخله مؤید این است که دولت آسیب دیده آزاد است که هر تدبیری که برای حمایت از افراد حادثه دیده در قلمرو خود مناسب می داند اتخاذ کند به علاوه این نتیجه حاصل می شود که دولت های دیگر هم حق ندارند یکجانبه و بدون رضایت یا درخواست دولت آسیب دیده مبادرت به امدادرسانی کنند بلکه امدادرسانی آنان باید در چارچوب همکاری با دولت آسیب دیده باشد. اصل عدم مداخله به عنوان قاعده عرفی حقوق بین الملل عرفی مورد پذیرش همگانی است و در اعلامیه ها و قطعنامه های متعدد و رویه قضایی بین المللی نیز انعکاس یافته است(۷). و بر این اساس، هر گونه اقدام دولت در قلمرو حاکمیت دولت دیگر عملی خطا محسوب می شود. این اصل در ماده ۲ بند ۷ منشور ملل متحد نیز مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین در مقدمه اعلامیه اصول حقوق بین الملل در مورد روابط دوستانه و همکاری میان دولتها در تطابق با منشور ملل متحد دخالت در امور دولتهای دیگر ناقض صلح و امنیت بین المللی معرفی شده است(۷).

این مقاله عملیات امدادرسانی مذکور را از منظر حقوق بین الملل بررسی نموده است. سوال این است که این عملیات، با رعایت اصول بنیادین حقوق بین الملل انجام شده است؟ فرضیه این مقاله این است که این عملیات، با رعایت اصول بنیادین حقوق بین الملل مطرح در منشور سازمان ملل یعنی اصل عدم مداخله و حق حاکمیت کشور ترکیه و با درخواست رسمی ترکیه در راستای همکاری های اسلامی، منطقه ای و بین المللی انجام گردید و اقدامات درمانی با هماهنگی کامل با سازمان حوادث غیرمترقبه و وزارت بهداشت کشور ترکیه و منطبق بر قوانین این کشور با رعایت کرامت انسانی و حقوق اساسی بشری تمامی بیماران آسیب دیده از جمله شهروندان کشور ترکیه و نیز پناهندگان سوری که در مناطق زلزله زده حضور داشتند انجام گردیده است.

روش کار:
این تحقیق بصورت یک گزارش کوتاه با استفاده از اخبار رسمی میدانی و نیز بررسی کتابخانه ای و بهره گیری از پایگاه های استنادی انجام شده است. همچنین گزارش های میدانی از افراد حاضر در عملیات امدادرسانی ارتش جمهوری اسلامی ایران به ویژه فرمانده عملیات و سرپرست گروه اعزامی به طور مستقیم اخذ شده است.

یافته ها
متعاقب وقوع زلزله در کشورهای ترکیه در ساعت ۴:۱۷ صبح ۱۷بهمن ماه ۱۴۰۱ مصادف با ۶ فوریه ۲۰۲۳ میلادی و پس لرزه دوم در همان روز، وزیر کشور ترکیه از کشورهای مختلف جهان و نهادهای بین‌المللی درخواست کمک کرد. نیز در اولین واکنش به زلزله آن را فاجعه قرن نامید و گفت: هنوز نمی‌توان برآورد واضحی از حجم خسارات مادی و انسانی زمین‌لرزه ارایه کرد. همه یگان‌ها و مؤسسات و نهادها تحت فرماندهی اداره حوادث و فوریت‌ها در ترکیه به حال آماده‌باش کامل سطح ۴ درآمده‌اند که این حالت، شامل درخواست برای ارسال کمک‌های بین‌المللی نیز می‌شود(۴). این زلزله ویرانی های بسیار برجای گذاشت و بیش از ۵۰ هزار کیلومتر مربع و ۱۰ استان ترکیه را درنوردید و بیش از ۵۰ هزار نفر جان خودشان را از دست دادند و بیش از صدهزار زخمی برجای گذاشت. بسیاری از دولت‌ها و سازمان‌های ملی به ویژه کشورهای اسلامی به این زمین‌لرزه واکنشی بشردوستانه داشتند. جمهوری اسلامی ایران جزء اولین کشورهایی بود بلافاصله آمادگی خود را جهت کمک به دولت ترکیه و سوریه در امدادرسانی به زلزله زدگان اعلام نمود. و کمک‌های بشردوستانه خود را سریعاً به هر دو کشور ترکیه و سوریه رساند. با درخواست وزیر دفاع ترکیه در ۱۸ بهمن ۱۴۰۱ از ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران برای کمک رسانی، از طریق آن ستاد به ارتش جمهوری اسلامی ایران جهت اعزام یک بیمارستان صحرایی به کشور ترکیه ابلاغ گردید و این ماموریت به نیروی زمینی ارتش با محوریت اداره بهداشت و درمان نیروی زمینی ارتش محول گردید. پس از هماهنگی های ستادی بلافاصله تا ۱۹ بهمن در عرض یک روز بیمارستان با تمام تجهیزات و نیروی انسانی توسط اداره بهداشت و درمان نیروی زمینی ارتش آماده گردیده و در فرودگاه مهرآباد جهت بارگیری مستقر گردید. پس از حدود ۱۵ساعت انتظار در فرودگاه مهرآباد تهران و چند بار تنظیم برنامه پرواز و لغو آن (به دلیل ترافیک سنگین فرودگاه مقصد) نهایتاً در ساعت ۲۳:۰۰ مورخ۱۴۰۱/۱۱/۲۰ توسط ۳ فروند هواپیما تهران را به مقصد فرودگاه قاضی انتب ترکیه و آدانا ترک نمودند. تیم اعزامی پس از ورود به فرودگاه توسط کاردار سفارت جمهوری اسلامی ایران در فرودگاه قاضی انتپ ترکیه و نیز توسط نماینده وزارت خارجه ترکیه در فرودگاه آدانا مورد استقبال قرار گرفته و پس از تخلیه بار از هواپیما عازم محل استقرار بیمارستان در شهر آدایامان گردیدند. محل استقرار بیمارستان با هماهنگی وازرت بهداشت وسازمان حوادث غیر مترقبه ترکیه در شهر آدی یامان تعیین گردید. بیمارستان در نزدیکی یکی از اردوگاه های زلزله زدگان شهر آدیامان مستقر گردید که تعداد کثیری از مردم شهر آدی یامان به صورت اضطراری در آن اسکان داده شده بودند. بیمارستان صحرایی ارتش جمهوری اسلامی ایران جزو اولین بیمارستان های خارجی بود که مستقر گردید.
بیمارستان صحرایی از نوع چادری و کانکسی، مجهز به بخش‌های پذیرش، اورژانس، درمانگاه، بخش‌های بستری با ۵۰ تخت بستری، آزمایشگاه، رادیولوژی، داروخانه، اتاق عمل، آی سی یو، سی اس آر و کلیه بخش های پشتیبانی شامل آشپزخانه سیار، حمام سیار، ژنراتور تولید برق و منبع ذخیره آب را دارا بوده است. تعداد نفرات اعزامی در مجموع۸۰ نفر از کارکنان بهداشت و درمان نیروی زمینی ارتش شامل کارکنان زیر بوده است:
پزشک عمومی، متخصص طب اورژانس، متخصص داخلی، متخصص اطفال، متخصص بیهوشی، متخصص جراحی عمومی، متخصص جراحی اعصاب، متخصص ارتوپدی؛ کارشناسان پرستاری، اتاق عمل، آزمایشگاه، رادیولوژی؛ کارکنان بخش پشتیبانی.
بلافاصله پس از استقرار، هماهنگی های لازم با وزارت بهداشت ترکیه و سازمان حوادث غیرمترقبه ترکیه (آفاد) در خصوص نحوه پذیرش بیماران، درمان، اعمال جراحی و نیز اعزام به سایر مراکز انجام شد. هماهنگی با اورژانس ترکیه جهت انتقال بیماران ترومایی از سطح شهر انجام شد و پذیرش و درمان بیماران بلافاصله آغاز گردید. برابر مقررات کلیه بیماران پذیرش شده و اقدامات درمانی ثبت می شد. این امر شامل بیماران تبعه ترکیه و نیز پناهندگان اهل سوریه بود که در آن زمان در آن قسمت از کشور ترکیه حضور داشتند و اقدامات درمانی بدون تبعیض برای همه انجام می گردید.
اقدامات درمانی جمهوری اسلامی ایران بلافاصله مورد توجه رسانه های ترکیه و برخی رسانه های بین المللی قرار گرفت و گزارش مفصل اقدامات این بیمارستان از رسانه های داخلی ترکیه و رسانه های بین المللی و نیز صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، خبرگزاری ایرنا و شبکه العالم و پرس تی وی پخش گردید و نیز توسط مقامات ترکیه مورد بازدید قرار گرفت. از جمله نماینده ویژه رئیس جمهور ترکیه جناب آقای سلجوق بیرقدار (داماد رئیس جمهور ترکیه). وزیر امورخارجه، وزرای راه و انرژی ترکیه، فرمانده کل ژاندارمری ترکیه، دبیر کل حزب رفاه جدید و دبیر کل حزب سلامت ترکیه. مسئول دفتر آیت الله سیستانی در استانبول، استاندار آدیامان، مدیر کل هلال احمر آدیامان، نماینده مردم شهر آدیامان و نماینده مردم شهر ماردین در مجلس ترکیه، رئیس جمعیت هلال احمر ج.ا.ا آقای دکتر کولیوند، سرکنسول ایران در ارض روم، سرکنسول ایران در شهر استانبول، نمایندگان سازمان ملل و سازمان جهانی بهداشت(W.H.O) از بیمارستان صحرایی ارتش جمهوری سالامی ایران بازدید و از اقدامات ایران تشکر نمودند. همچنین حضور بیمارستان صحرایی ایران در سازمان بهداشت جهانی ثبت و تعداد بیماران پذیرش شده برابر هماهنگی به عمل آمده به صورت روزانه به وزارت بهداشت ترکیه و سازمان بهداشت جهانی اعلام می گردید. علاوه بر بیمارستان ارتش جمهوری اسلامی ایران که در بخش درمان فعال بود، هلال احمر جمهوری اسلامی ایران از روز اول زلزله در عملیات جستجو و نجات فعال بودند و نیز یک اردوگاه اسکان زلزله زدگان با ظرفیت ۳۰۰ چادر توسط سپاه پاسداران در شهر آدی یامان مستقر گردید.
به طور متوسط روزانه ۱۵۰ بیمار پذیرش می گردید که یا خودشان مراجعه می نمودند یا اینکه توسط آمبولانس های سازمان اورژانس ترکیه برابر هماهنگی به این مرکز آورده می شدند. حدود ۱۴۰۰ بیمار در مجموع پذیرش گردیده و بیش از ۳ هزار خدمت درمانی ارائه گردید.
این بیمارستان به مدت ۱۵ روز در شهر آدی یامان ترکیه مستقر بود و با گذشت دو هفته و پایان عملیات جستجو و نجات و کاهش بیماران

و تسلط وزارت بهداشت ترکیه بر امور، هماهنگی های لازم با وزارت بهداشت و سازمان حوادث غیرمترقبه ترکیه و نیز هماهنگی های لازم با مسئولین ارتش جمهوری اسلامی ایران و ستاد کل نیروهای مسلح جهت پایان ماموریت انجام شد و در ۴ اسفند ۱۴۰۱ گروه اعزامی بیمارستان صحرایی ارتش شهر آدی یامان ترکیه را به قصد کشور ایران ترک نمود و از طریق فرودگاه آدانا و با بدرقه رسمی نماینده ویژه رئیس جمهور ترکیه (سفیر ترکیه در اردن که جهت مدیریت بحران فراخوانده شده بودند) و بدرقه وابسته نظامی جمهوری اسلامی ایران در ترکیه به سمت فرودگاه مهرآباد پرواز کرده و در صبح ۵ بهمن ۱۴۰۱ وارد ایران شدند. فرماندهی عملیات امدادرسانی مذکور و سرپرستی گروه اعزامی بر عهده رئیس وقت اداره بهداشت، امداد و درمان نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران بود.

برابر اسناد موجود بین المللی از جمله منشور سازمان ملل و اصول بنیادین حقوق بین الملل از جمله اصل عدم مداخله و اصل حاکمیت کشورها، برخلاف موارد مخاصمات و نیز نقض حقوق بشر که با مجوز شورای امنیت و بدون اجازه کشور میزبان می باشد امدادرسانی سایر کشورها در کشوری دیگر باید با اجازه کشور آسیب دیده باشد و این امدادرسانی با رعایت مقررات کشور آسیب دیده باشد(۱).

این عملیات امدادرسانی ضمن این که یک اقدام بشردوستانه از طرف جمهوری اسلامی ایران و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران می باشد و در راستای کمک به همنوعان مسلمان می باشد تمامی مراحل آن منطبق بر اصول و هنجارهای حقوق بین الملل می باشد. در ابتدا اشاره می شود به اینکه بلافاصله پس از زلزله وزیر کشور ترکیه از کشورهای مختلف جهان و نهادهای بین‌المللی درخواست کمک کرد. رئیس‌جمهور ترکیه نیز در اولین واکنش به زلزله گفت: هنوز نمی‌توان برآورد واضحی از حجم خسارات مادی و انسانی زمین‌لرزه ارایه کرد. همه یگان‌ها و مؤسسات و نهادها تحت فرماندهی اداره حوادث و فوریت‌ها به حال آماده‌باش کامل سطح ۴ درآمده‌اند که این حالت، شامل درخواست برای ارسال کمک‌های بین‌المللی نیز می‌شود. که این درخواست کمک به صورت عام توسط مسئولین کشور ترکیه می باشد که به صورت مصاحبه رسانه ای رسمی نیز می باشد. علاوه بر موارد فوق که درخواست کمک وزیر کشور و رئیس جمهور کشور ترکیه از سایر کشورها می باشد وزارت دفاع کشور ترکیه به طور رسمی از نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران درخواست کمک نموده است و موضوع پس از طرح و تصویب در ستاد کل نیروهای مسلح به ارتش جمهوری اسلامی ایران ابلاغ شده است.

پس از ورود به کشور ترکیه، تعیین محل استقرار بیمارستان صحرایی در شهر آدی یامان با هماهنگی سازمان حوادث غیرمترقبه ترکیه بوده است. همچنین تمامی اقدامات درمانی و نوع آنها با هماهنگی وازرت بهداشت ترکیه بوده و به صورت روزانه گزارش بیماران پذیرش شده به وزارت بهداشت ترکیه ارسال شده است.

حضور بیمارستان صحرایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در شهر آدی یامان ترکیه به نمایندگان سازمان بهداشت جهانی اعلام شده و در سایت سازمان بهداشت جهانی نیز توسط خود آن سازمان نمایه گردیده است.

خواجه و همکاران، در مقاله خود بحث کرده اند که باید همه کشورها در حد توان کشور بحران زده را کمک کنند. در نتیجه تعهد به همکاری است که نه تنها دولت ها را بلکه سایر بازیگران را ملزم به حمایتهای حقوق بشری از اشخاص آسیب دیده از بلایا می کند. تعهد عام الشمولی که با توجه به رویکرد کمیسیون حقوق بین الملل در پیش نویس ۲۰۱۶ در زمره حقوق بنیادین بشر قرار می گیرد. بنابراین حتی اگر یک کشور درگیر یک فاجعه است که به تنهایی قادر به حل آن نیست همه کشورها و بازیگران بین المللی ملزم هستند از جان بشر در برابر بلایا محافظت کنند(۹). که با توجه با موارد پیش گفته اقدامات امدادرسانی ارتش جمهوری اسلامی ایران نیز با تصویب دولت و سلسله مراتب جمهوری اسلامی ایران انجام شده است.

پاشابنیاد و مصفا در مقاله خود با عنوان کاربرد دکترین مسئولیت به حمایت، در حقوق بین الملل پاسخ به حوادث، کاربرد دکترین حمایت را در پاسخ به بلایا توسط کشورها بررسی کرده اند و نتیجه گرفته اند که جامعه بین المللی در مورد قابلیت اعمال دکترین مسئولیت در وضعیت بروز حوادث طبیعی به اجماع نرسیده است و با این حال نتایج این پژوهش نشان می دهد که حتی در فرض امکان حصول اجماع جامعه بین المللی مبنی بر شمول این دکترین به حوادث طبیعی نیز به خودی خود تحول شایان توجه و اثر بخشی در امدادرسانی بین المللی به آسیب دیدگان از چنان حوادثی ایجاد نخواهد شد(۱). در این خصوص قابل ذکر است که اعزام بیمارستان صحرایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بنا به درخواست کمک دولت و وزارت دفاع جمهوری ترکیه بوده و عملاً مسئولیت حمایت مورد بحث نمی باشد. این نویسندگان در مقاله دیگری با عنوان وظایف و اختیارات متقابل دولت آسیب دیده و سازمانهای بین المللی در امدادرسانی حوادث طبیعی به موضوع حمایت از افراد آسیب دیده از حوادث طبیعی پرداخته اند و ذکر کرده اند که این موضوع به بحثی چالش برانگیز در روابط میان دولت ها و افراد و نیز سازمانهای بین المللی امدادرسان و دولتهای آسیب دیده بدل شده و این سؤال را نیز مطرح کرده است که ماهیت حمایت از افراد در برابر حوادث طبیعی چیست و اگر چنین حمایتی ادا کردن حقی بشری است آیا ادای این حق فقط باید از دولت حاکم خواسته شود، یا اینکه مستقیماً از جامعه بین المللی و به طور اخص از سازمانهای بین المللی امدادرسان نیز قابل مطالبه است؟ بر اساس نتایج دولت آسیب دیده وظیفه اصلی حمایت از آسیب دیدگان از حوادث طبیعی را به دوش دارد و البته در صورت ناتوانی یا تمایل نداشتن دولت حاکم به امدادرسانی مؤثر و نقض حقوق بنیادین آسیب دیدگان جامعه بین المللی نیز وظیفه دارد از مجاری سازمانهای بین المللی امدادرسان به حمایت از آنان اهتمام ورزد(۱۰). که در خصوص عملیات امدادرسانی مورد مطالعه می توان گفت که این عملیات بنا به درخواست کمک رسمی دولت و وزارت دفاع ترکیه با رعایت حقوق بین الملل و حاکمیت کشور هدف انجام شده است.

معینیان و همکاران، در مقاله ای به اسناد موجود در حقوق بین الملل در خصوص بلایای طبیعی پرداخته اند و ذکر کرده اند که کاهش و کنترل خطرات و آسیب پذیری ناشی از بلایای طبیعی و آمادگی پیش از وقوع بلا اقدامات اضطراری حین بلا و اقدامات ترمیمی پس از آن، از جمله اموری هستند که در حقوق بین الملل به آنها پرداخته شده است. از طرف دیگر، احترام به حقوق بنیادین و رفع نیازهای اولیه افراد متأثر از بلایای طبیعی یکی از مهمترین مسائل موجود در این زمینه بوده که مورد توجه حقوق بین الملل قرار گرفته است. در خصوص کلیه این مسائل اسناد مختلفی در عرصه ی حقوق بین الملل موجود است، اما فقدان یک سند جامع بین المللی که ضمن پرداخت به ابعاد مختلف بلایای طبیعی و حقوق افراد متأثر از آن عام الشمول و الزام آور نیز باشد، کاملاً احساس میشود کمیسیون حقوق بین الملل در سال ۲۰۰۷ کار بر روی پیش نویسی

در این زمینه با عنوان حمایت از افراد در بلایا را آغاز کرد که تاکنون ۲۱ ماده از آن تدوین شده است(۵).
تاور و همکاران در مقاله خود با عنوان «وضعیت حقوقی امدادگران در رابطه با بیماران و مجروحان با تمرکز بر حقوق و اختیارات امدادگران» به بررسی وضعیت امدادگران در مخاصمات و بحران ها پرداخته اند و نتیجه گرفته اند قسم اعظمی از سازمانهای امدادی که در امر عملیات بشر دوستانه فعالیت دارند جایگاه بایسته ای از حیث دارا بودن وضعیت حقوقی شناخته شده ای برخوردار نیستند؛ در نتیجه پتانسل عمده ای از امداد بشر دوستانه در جریان رخداد بحران‌های انسانی امکان ورود به حوزه های عملیاتی را نمی‌یابند(۱۱).

نتیجه‌گیری

در این مقاله به بررسی امدادرسانی در سایر کشورها به طور عام و امدادرسانی ارتش جمهوری اسلامی ایران به طور خاص پرداختیم. که این امدادرسانی با استقرار یک بیمارستان صحرایی ۵۰ تختخوابی توسط اداره بهداشت، امداد و درمان نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران انجام شد. با در نظر گرفتن درخواست کمک بین المللی رئیس جمهور ترکیه و وزیر کشور ترکیه به طور عام و درخواست رسمی کمک وزارت دفاع ترکیه از نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و اینکه با تصویب ستاد کل نیروهای مسلح و مسئولین جمهوری اسلامی ایران این عملیات انجام شده است و در زمان حضور در کشور ترکیه نیز تمامی اقدامات از جمله تعیین محل استقرار بیمارستان، اعزام به محل استقرار در خاک کشور ترکیه و پذیرش بیماران، نحوه و نوع خدمات درمانی انجام شده، گزارش روزانه بیماران پذیرش شده و نیز زمان خاتمه امدادرسانی و ترک خاک ترکیه با هماهنگی وزارت بهداشت، وزارت خارجه و سازمان حوادث غیر مترقبه ترکیه انجام شده است نتیجه می گیریم که تمامی مراحل این عملیات امدادرسانی منطبق بر موازین حقوق بین الملل و اصول بین الملل و قواعد آمره بین الملل در خصوص امدادرسانی از جمله اصل عدم مداخله و اصل حاکمیت بوده است. ضمن اینکه این ماموریت بدون کوچک ترین سانحه انسانی و تجهیزاتی در مورد کارکنان و بیماران بوده است.
با توجه به تجربه به عمل آمده پیشنهاد می گردد دستورالعملی در خصوص انطباق اقدامات و عملیات های امدادرسانی توسط نیروهای مسلح در سایر کشورها تهیه گردد و در اختیار تیم های اعزامی و مسئولین مربوطه قرار گیرد تا ضمن رعایت مفاد آن و آموزش آن به کلیه کارکنان درگیر در ماموریت ها، در خصوص رعایت موارد مهم حقوق بین الملل در ماموریت های امدادرسانی دقت لازم به عمل آید. همچنین اعزام کارکنان آموزش دیده و توانمند از نظر پزشکی و پرستاری و نیز توانمند در حوزه امداد و نجات و مدیریت بحران در ماموریت های بین المللی در راستای ارائه خدمات مطلوب و مطابق با قوانین پزشکی داخلی و بین المللی و پیشگیری از تبعات قانونی اقدامات پزشکی غیراستاندارد در سایر کشورها حائز اهمیت می باشد.

تشکر و قدردانی

در خاتمه تشکر بی دریغ خودمان را از کلیه همکاران اداره بهداشت، امداد و درمان نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران اعم از پزشکان، پرستاران، کارکنان اتاق عمل، داروخانه، آزمایشگاه و تصویربرداری و نیز کلیه کارکنان پشتیبانی اعم از رانندگان، کارکنان خدمات، تکنسین‌های برق و تاسیسات و مکانیک خودرو و همه همکارانی که فداکارانه در راستای کمک رسانی به زلزله زدگان زلزله مهیب جنوب ترکیه در بهمن ۱۴۰۱ جانفشانی کردند و در کنار اینجانب نویسنده مقاله (به عنوان رئیس گروه اعزامی) برای کشورمان و ارتش جمهوری اسلامی ایران در این ماموریت افتخار آفریدند و نیز مدیریت آموزش و پژوهش اداره بهداشت، امداد و درمان نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران به خاطر همکاری صمیمانه در انجام این پژوهش ابراز می دارم و در مقابل همکارانم به خاطر این فداکاری ها در این ماموریت و سایر ماموریت‌ها سر تعظیم فرود می آورم.

References

1.Pasha-Bonyad M, & Mossafa, N. Application of the doctrine of responsibility to protect in the International Disaster Response Law (IDRL). Journal of Public Law Studies Quarterly,. (2016).46(3),:511-32.
2.(2008) ILC. Report of the International Law Commission on the work of its sixtieth session United Nations. (2008).5 May–6 June and 7 July–8 August 2008).
3.Institution/Organization T. [Earthquake Turkey]. 2023.
4.Turkey Mei. EcoIran. 2023, February 6.
5.Moeinian A, Rahimi, M. M., Ahmadi, F., & Peyvandi, R. Examining natural disasters from the perspective of international law; A case study of Iran. New Approaches in Human Geography,. (2019).12(1), 457-475.
6.Adjei E. The Legality of Humanitarian Intervention. University of GeorgiaLLM 2005;Thses and Essays.
7.Venturini G. international Disaster Response Law in Relation to Other Branches of International Law. International Disaster Response LawTMC Asser Press; Springer. 2012;The Hague, the Netherlands; Berlin.
8.Valencia-Ospina E. Third report on the protection of persons in the event of disasters. Publisher: United Nations, International Law Commission. 2010.
9.Khajeh M, Raei, M., & Ansari Mahyari, A. Obligation to international cooperation in the event of disasters. Journal of Legal Research,. Journal of Legal Research,. (2023).22(55):, 49-80.
10.Pasha-Bonyad M, & Mossafa, N. Duties and mutual authorities of the affected state and international organizations in natural disaster relief. Journal of Public Law Studies Quarterly,. (2017).47(3), 647-664.
11.Tavar E, Azimi, F., & Joudaki, B. The legal status of rescuers in relation to patients and the injured with a focus on rescuers' rights and authorities. Journal of Medical Law,. (2015).9(33), 55-88.